

Noel baba däl – AÝAZ BABA!

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 22 января, 2025

Noel baba däl – AÝAZ BABA! NOEL BABA DÄL – AÝAZ BABA!

Bütin dünýäde bellenilip geçirilýän Täze ýyl baýramçylygyny bilmeýän ýok bolsa gerek. Hemme baýramçylygyňam özüne görä gyzygy, özüne görä aýratynlygy, şowhun-şagalaň bardyr welin, Täze ýyl baýramçylygy gelende tutuş adamzat aýratyn bir şatlykly keşbe girýär. Adamlar töründe ýygnap-üýşüren nämesi bar bolsa, orta – saçaga goýup, maşgalasy, ýakynlary, dogangaryndaşy, dost-ýary, tanyş-bilişi bilen iýip-içýär, wagtyny hoş geçirýär. Garaz, milli baýramçylyklardan tapawutlylykda, Täze ýyl baýramçylygynyň adamzady jynsyna, ynanjyna, dinine, diline, milletine, ýasaýan ýerine, ýurduna, döwletine, kärine we wezipesine garamazdan biri-birine ysnyşdymakda,

dostlaşmakda-doganlaşmakda umumyadamzat ähmiýeti bar. Birem şu, Täze ýyl baýramçylygyny Aýaz babasız göz öňüne getirmek mümkün däl. Arkasyna her dürlı sowgatdan, nogul-nabatdan, kempudyr şokoladdan mas doldurylan agzy bogdakly haltany alyp, eli hasaly, ýany Garpamykly öýme-öý aýlanyp ýören Aýaz baba gelýär diýseň, aýdanyň etmeýän iň bezzat çagajyklar hem hantamaçylykly nazarlaryny bosaga dikip akyllıja oturybererler.

Ýazgylaryny, pikirleriňi internet arkaly köpcülige ýetirmek has amatly we elýeterli görnüşe geçmegi bilen döredijilik dünýäsinde-de uly öwrülişikler bolup geçdi. Indi islendik wagt islendik ýurtda ýasaýan adam üçin internetde paýlaşylan ýazgynyň okalmak mümkünçiligi bar. Mundan elbetde, ýazgysy paýlaşylmaga we paýlaşylan ýazgysy okalmaga mynasyp dällerem peýdalyp bilyär. Gep munda däl. Biziň aýtmak isleýän zadymyz: Täze ýyl ýaly döwletimizde we bütin dünýäde uly şatlyk we şowhun-şagalaň bilen garşylanylyp bellenilýän umumyadamzat baýramçylygyna "Aý, ynha, Täze ýyl hristianlaryň baýramymışyn...", "Aý, ynha, Täze ýyl günü hristianlarda Isus Hristosyň doglan gününe gabat gelýärmişin...", "Aý, ynha, Täze ýyl gadymy ýewropalylaryň Noel babasyndan gaýdýar", "Täze ýyl gününü baýram etmek musulmanlara ýa türkmenlere dürs dälmışın" we ş.m.. bolgusyz patarrakylar bilen agzybir halkymyzyň, asyl tutuş dünýä jemgyýetçiliginiň iň şatlykly gününde adamlaryň agzyna zäk atyp, keýpini gaçyrmaga çalyşýan gözli kör aslyny bilmezler bar...

Esasy mesele munda-da däl. Sebäbi giň gözýetimli, sowukganly we her öñýeteniň gepine gulak gabardyp ýörmeýän polady ýumşak halkymyz bular ýaly bolgusyz ýazgylary algy-bergä alybam duranok. Biziň bärde esasy aýtjak we ünsi çekjek bolýan zadymyz, aslynda Noel babadan täsirlenip ýasaldy hasap edilýän Aýaz babanyň entek Noel baba diýilýän zadyň ady-eseri ýokka, (Gündogarda, Orta Aziýada durmuş gaýnap-joşýarka ol wagtlar Ýewropany galyň-galyň buzluklar tutýardy) has ırki eýýamlarda hut özümüzde – türkmen halkynyň gadymy taryhynda bolanlygydyr.

Gadymy türki mifologiyasy boýunça ylmy-barlag işlerini alyp baran alymlaryň aýtmagyna görä, gadymy türkmenleriň ata-babalarynda "Sowuguň hany" diýip tanalýan Aýaz baba (Aýaz ata) sowuk we aýazly howalarda orta çykyp we garyp-gasarlara kömek edip ýören ýagşyzada adam hasaplanypdyr.

Elbetde, käbir taryhçylar dekabryň soňky ongünlüğini gadymy eýranlylaryň otparazlykdan öñki ynanan hudaýy Mitranyň doglan gününe baglanychdyrýarlar. Perslerden rimli butparazlara, rimlilerdenem hristianlara miras galan bu baýram soňabaka Hezreti Isa pygamberiň doglan günü hökmünde mübäreklenip başlanypdyr. Muňa garamazdan yslam taryhçylary görkezilen senede Isa pygamberiň dogulmandygyny ynamly taryhy delillere esaslanyp ýalana çykardylar.

(Maglumat üçin seret: Ekrem Bugra Ekinji "Hezreti Isa haçan doguldy?",

makalanyň saýtdaky linki:
http://kitapcy.ml/news/hezreti_isa_hacan_doguldy/2018-06-10-52).

Diýmek, Mitranyňam Aýaz baba bilen hiç hili galtaşýan ýeri ýok. Isa pygamberem aýdylan wagtda dogulmadyk bolsa, Noel baba diýilýän toslama gahrymanyňam ýoklugy belli bolsa, onda Täze ýyl gününü bellemek we Aýaz babanyň sowgadyna hantama bolmak ilkinji bolup türki halklarda başlanypdyr. Ýagny Noel baba diýilýän toslama gahryman türki halklaryň Aýaz babasyndan ýewropalyrlara geçipdir diýip ynamly aýdyp bolar.

Aýaz baba hakynda köpsanly rowaýat saklanyp galypdyr. Ol ilki sowukdan çykan bir ruh hökmünde sypatlandyrypdyr. Rowaýatlarda ýagşy niýetli, hoşgylaw, ynsanperwer Aýaz babanyň obrazy janlanýar. Ilki-ilkiler oňa Mukaddes baba, Arça baba, has soňra Aýaz baba diýipdirler.

Aýaz baba Aý sowugyndan döräpdir we onuň ady "Aýyň ysygy" manysyny berýär. Aýaz baba Nuh pygamberiň agtygy we ähli türki milletleriň nesilbaşsysy bolan Türkün atasy hasaplanýar we onuň ýanynda elmydama gyz agtyjagy bolan Garpamyk bolupdyr.

Bu gadymdan galan däp-dessurlar eziz Türkmenistan watanymyzdan başga-da doganlyk Gazagystan we Gyrgyzstan döwletlerinde gys möwsümünde geçirilýän festiwallarda, köpcülikleýin çärelerde henizlerem dowam edip gelýär.

• **Aýaz baba**

Orta Aziýada ýasaýan türki halklaryň Täze ýyl günü hökmünde Nardugan baýramyny belleýändigini aýdýan türkiýeli professor Nurullah Çetin: "Noel baýramy Hezreti Isa pygamberiň doglan

güni hökmünde gutlansa-da, aslynda Noel baba diýen adam hiç haçanam ýaşap geçen adam däl. Ol barada aýdylýanlaryn barsy ýalan-ýaşryk toslama gürrüňlerden ybarat. Bizde hristianlaryň Noel babasyna derek ähli türki kowumlaryň Aýaz babasy bar. Rowaýatlara ser salanymyzda, gadymy türki taýpalar Sowugyň hany diýip tanalýan Aýaz babany gyşyň diňe sowuk günlerinde çykýan we aç, hor-homsy, öysüz-öwzarsyz garyp-pukaralara kömek edýän ýagşyzada hökmünde orta çykarýar. Aýaz sözi ähli türki halklarda "doñduryjy sowuk" manysyny aňladýar. Aý hudaýynyň sowuga garşı türki taýpalary goramak üçin Aýaz hany iberendigune ynanylýar. Aýaz baba türki halklaryň hakyky Noel babasydyr. Onuň medeni we etimologik taýdandam geçmiş taryhy myzda şahsyýet derejesine göterilip ynanylandygy taryhy hakykat" diýdi.

Professor N.Çetin Nardugan baýramy barada ýene-de şeýle diýdi: "Ähli türki kowumlaryň täzeden do gluş baýramy Nardugandyr. Nar – Gün, dugan – bolsa dogan (Nardugan, Nardogan – Täze dogan Gün) manysyny berýär. Yslamdan owalky gadymy türki medeniyetinde we ynanjynda dünýäniň orruk ortasynda durmuş agajy bolan Ak arçanyň (ýel agajy) ösýändigine ynanylypdyr. Gündiziň uzamaga başlaýan 22-nji ýanwar gündünde gijäni ýeňen Gün ýeňşini baýram edipdir. Galyberse-de gijänin garaňkylygy şere, gündiziň aýdyňlygy haýra ýorulypdyr ("Agşamyň haýryndan ertiriň şeri" diýen türkmen nakyly hut şu ynaç bilen baglanyşykly dörän atalar sözüdir).

Gadymy türkiler Ülgen taňra minnetdarlyk bildirmek üçin Ak arçanyň daşynda aýdym aýdyp bir-birlerini mübärekläpdirlər. Ak arçanyň şahalaryndan Taňra edilen doga-dilegler ýazylyp asyllypdyr, agajyň aşagynda bolsa getirilen sowgatlar goýlupdyr..."

Başga bir türk professory Özkul Çobanogly hem N.Çetiniň aýdanlaryny goldap çykyş etdi:

"Gadymy türki mifologiýasynda ýel (şemal) älemi aýlaýyjy, herekete getiriji güýç, taňry ýa-da ylahy güýje barabar ruh hasaplanypdyr. Aýaz (Aýas) bolsa türki dilleriň ählisinde "doñduryjy sowuk" manysyny berýär. Aýazyň peýda boluşy Ülker ýyldyzlar toplumyna baglanyşdyrylýar. Rowaýata görä Ülkeriň

alty ýyldyzy asmanyň alty deſigidir we ol deſiklerden ýer ýüzüne sowuk howa üflenipdir we howa sowap gyş pasly başlanypdyr. Şonuň üçin Aýaz baba gadymy türki mifologiyasynda möhüm rol oýnaýar. Aýaz han sowugyň tañrysy hasaplanypdyr. Ol sowukda, kyn günde galanlara kömek edip, olara gut (bagt) we gözellik paýlapdyr". Taryhy makalalar